

nemůže být překročena beze škody. Podstata a její jev jsou určeny jedno druhým. V tom smyslu zajisté není tvar pouhý směr ploch a čar, ale rozloha, sklad, poměrnost a souhrn jejich znaků.

(Červen IV, str. 175, 23. 6. 1921)

Artuš Černík a Jaroslav Seifert:
KULTURNÍ PRÁCE
V ČS. KOMUNISTICKÉ STRANĚ

Velikou vadou mnohých našich soudruhů, kteří kulturně pracují v naší straně, je, že hlásíce se politicky ke straně komunistické, komunisty nejsou, poněvadž zapomínají, že komunismus je světový názor filosofický, jenž obrážen musí se nejen v jejich životě politickém, nýbrž i kulturním. Jsem-li komunist, každá má myšlenka, každý můj čin musí nést pečeť nového světa, ke kterému celým bytím, ze všech svých sil směřujeme. Zjevem skutečně nemálo řídkým bývá, že různé instituce v samém rámci strany nejvíce postiženy bývají touto dvojakostí: na jedné straně úzké sepětí se stranou komunistickou, na druhé však pracuje se tak, že v nižádném směru nerozlišuje se to od kulturní činnosti měšťácké.

Píšíce tento článek, máme na mysli: přiznat se, že ani naše předcházející činnost kulturní nebyla v tomto ohledu úplně bezvadná, poněvadž byly tu jisté překážky, přes které překročit hned na počátku utvoření se strany komunistické bylo nemožností, opodstatnit a vysvětlit svou příští činnost v listě tomto a konečně dát jakousi direktivu kulturním pracovníkům v komunistické mládeži, kde ještě je nejspíše možno v tomto smyslu pracovat poměrně bez nejmenších skrupulí.

Právě tak jako se rozkládá dnešní hospodářský systém, rozkládá se nutně i jeho ideologická nadstavba. Marx, promítaje geniální filosofický názor svůj do dějin, došel k tomuto závěru:

Ideologická nadstavba zapříčiněna jest vždycky hospodářskými podmínkami. To znamená, že ideologická nadstavba odráží mentalitu těch, kteří vládou. Bytí určuje *myšlení*, je prazákladní myšlenka filosofie materialistické. Hmotné poměry každého člověka určují jeho myšlení. Doklady, které potvrzují správnost tohoto názoru, najdeme v historii. Když vláda věcí světských ocitla se v rukou církve, kvetlo umění církevní. I věda byla ve znamení církevní nadvlády. Za vlády králů bylo umění královské; v obchodních republikách, jako byla například Benátská, bylo umění odpovídající zase této třídě. Konečně, když vlády nad světem zmocnila se buržoazie, i umění této třídy bylo bez výhrady měšťácké, ačkoli si v přímé protivě k ubohé a nízké úrovni vlastní třídy říkalo umění aristokratické a „děsit měšťáky“ bylo jedním z jeho hesel. Vládě měšťáků nastává však konec; definitivně ukončena bude světovou revolucí, jež zároveň stane se prahem nového světa proletářského, který bude poslední etapou k beztržní společnosti socialistické. Nový hospodářský systém diktatury proletářské zapříčiní nutně zase nové umění, novou lidskou kulturu, kulturu proletářskou. Dnes, v době přelomu a odumírání systému měšťáckého, není možno, třebaš by již proletariát přicházel k *důraznému* slovu, stvořit kulturu proletářskou v pravém slova smyslu. Dnešní doba chaotického bezvládní nevytvoří sloh. Nějaká anticipace (předjímání) proletářské kultury je holou nemožností. Dnes nevytvoří ještě takového umění proletářského, které by odpovídalo umění měšťáckému. Dnes novou kulturu předjímat může pouze jednotlivec, ne dav. Jednotlivec — a sit venia verbo, jednotlivec přece jen ještě v jakémsi buržoazním slova smyslu — může chápat plně pojem nové kultury, ale v davu může být prozatím jen matná její odezva. Až zmocní se vlády proletariát, splynou tito jednotlivci s davem, či dav s těmito jednotlivci, a teprve v této době můžeme hledat mohutných počátků proletářské kultury.

Dříve než promluvíme několik stručných vět o proletářské kultuře, nutno vyjasnit stanovisko naše ke kultuře měšťácké.

Jak z předešlého jsme poznali, kultura měšťácká právě tak jako měšťácké panství byly nutné. Vývoj lidstva musil bezpodmínečně obsahovat etapu buržoazie. Buržoazní stát byl nutnou reakcí na feudální panství světové před francouzskou revolucí. Buržoazní stát je předpokladem pro diktaturu proletariátu, právě tak jako je nutná noc, abychom poznali den, nenávisť, abychom mohli milovat, zlo, aby mohlo být dobro. A právě jako stát, i buržoazní kultura a buržoazní umění jsou předpoklady nové kultury. Jako komunisté nenávidíme panství buržoazního, jako komunisté toto panství zničíme! Přeneseme však tuto nenávisť i na jeho kulturu? Sneseme snad na hromady vědecké i básnické knihy minulého století a zapálíme je? Vyhodíme snad do povětří všechny obrazárny a galerie? Nikoliv! Buržoazní věda, buržoazní umění jsou veliké kulturní hodnoty, vyrovnají se i ostatním uměním minulých století. Umělecká díla, jež stvořilo toto měšťácké umění, můžeme klidně postavit vedle děl církevního Raffaela, Michelangela Buonarrottiho a Danta, vedle královského Shakespeara a šlechtického Watteaua. Měšťácká kultura jako hodnota je věčná, logicky nutná a krásná.

V čem záleží nové umění proletářské? Umění toto je reakcí na umění měšťácké. Právě jako proletářská kultura je pravým opakem buržoazní nadvlády, tak i umění proletářské neguje všechny hlavní znaky umění měšťáckého, dosazujíc zároveň hodnoty nové. Prapodstata umění je ovšem za všech věků, za všech hospodářských systémů stejná. Hluboké obsahy umění se nemění. Právě tak jako za starověku obsahem umění byl člověk, příroda, bůh a jejich vlastnosti: láska, síla, nenávisť, dobro a zlo, právě tak i v umění církevním i umění měšťáckém. Ani proletářské umění nezmění těchto vztahů; neboť lidé jsou dětmi jedné zeměkoule, nemohou myslit o věcech, které nespatriali, či lépe řečeno, mluví-li o věcech, které vymykají se lidskému přímému poznání, mluví o nich čistě ze stanoviska lidského, přikládají jim vlastnosti a formy věcí lidských, věcí poznaných. Tím ovšem i obsah umění je dán jen lidským poznáním a zůstává

jedním a týmž. Čím se tedy liší jednotlivě jeho vývojové stupně? V čem vlastně vidíme vývoj umění, když obsah je stále týž? Umění jednotlivých dob liší se od sebe pojetím prazákladních obsahů. Láska je vždycky táž, ale je rozdílná, miluje-li například milionář své dítě, či miluje-li dav svůj revoluční sen. V obojím případě je to láska jako vztah osoby milující k osobě či věci milované, ale jaké jsou v tom rozdíly? Jak různě můžeme pojímat lásku, jak rozdílně můžeme o této lásce básnit! Jakou báseň napsal by o tom básník-měšťák a jakou básník-proletář! Z toho vidíme, že vývoj umění spočívá v pojetí.

Umění proletářské tedy nepřinese nových obsahů, přinese nové pojetí, novou formu. Měšťácké umění i věda žily ve znamení individua. Jedinec to byl, jemuž se v měšťácké historii přiznávala domnělá velikost, jako by dělal dějiny světa Caesar, Karel Veliký, Napoleon, Hindenburg. Měšťácké umění neznalo davu než jako smečku lidí, s nimiž silný jednotlivec mohl dělat, co chtěl. Divadlo řešilo vždycky jen problémy jednotlivcovy. Vědy a umění proletářské přijdou, ale ve znamení kolektiva. Davy to byly, které dělaly dějiny, jednotlivci byli jen produktem davů, a dav to bude, jehož tragédie se budou odehrávat na příštích jevištích.

Umění měšťácké bylo uměním povýtce nelidovým. Umění proletářské, rostouc z lidu, bude i jeho majetkem. Umění měšťácké a zvláště jeho poslední vývojová stadia, kubismus a futurismus, obíraly se hlavně produkty civilizace, továrnami, stroji, auty a aeroplány, nové umění nezapomíná však, že tyto věci jsou dílem lidského srdce, nové umění nezapomíná jako kubismus a futurismus vztahů člověka k těmto věcem, a podle dobra a užitku a nejen podle chladné ocelové krásy tyto věci cení. Nové proletářské umění bude jako ohromný kruh obepínající celý svět, kruh, jehož středem je člověk. S tou myšlenkou jsme jedině schopni odvážit se narýsovat plán a obraz kulturní práce v našich řadách a hlavně v našem tisku, neboť doby a lidé, jimiž kultura byla a je pokládána za dětské rozptýlení, se chýlí k neodvratnému konci a zániku,

k němuž je odsouzeno vše lživé, ploché, zdánlivé a prozatímní svou vnitřní nedokonalostí (viz opovrhování kulturními pracovníky, jehož se denně dopouštějí sociální patrioti, nejpodlejší mezi podlými).

Zbývá nám říci trochu konkrétního na doplnění místy nejasné první kapitoly, jež svou úsečností vzbudila u několika našich přátel zdání nepřesnosti.

Je zřejmé, že strana a její nejpracovitější činitelé nesmějí zapomínat na velikou odpovědnost před davu a dějinami, kdyby nepřipustili k slovu a k činům revolučně myslících intelektuálů, nebo kdyby o kulturních hodnotách jako revolučně účinných hodnotách pochybovali, byť jen krátkou dobu. Staré tvrzení, že proletariátem není jen průmyslové nebo zemědělské dělnictvo, nýbrž i tisíce drobných úředníků a učitelů, mějme tu na mysli více než kdy jindy. Pátrajíce po vnitřním založení těchto posledních, shledáme, že zatímco na politickém poli hrají úlohy vně lhostejných, nevšímavých a skeptických, jsou přístupni a důvěřiví hlasům spisovatelů, romanopisců, básníků, kritiků, dramaturgů — byť dosud měšťáckých. Jak často — a jak pošetile — pojímají svět pobledlýma očima literárních typů lidí, kteří žijíce ve světě, nepoznají ho nikdy zblízka, a kteří hledíce na zápas člověkův o chléb, vidí v něm — experiment pro člověka tuze odvážný. Nevidí dnes ještě příliš jasně, jak se mýlí, myslíce na své duševní bohatství, jež je tak často pouhým bledým odleskem falešných a strojených projevů vládou uznaného národního básníka. Jsou to obrovské davy, jež ve své maloměšťácké morálce, ve své znalosti několika povrchních frází vidí smysl života. Stejně jako chybuje ten, kdo cítí krásy v hromadění bankovek a měří jimi své štěstí, ukazuje nekonečnou prázdnotu ten, kdo takhle propadá modloslužbě měšťácké kultuře. Není jiná cesta k jejich záchraně, k záchraně drobné inteligence, jež má ještě srdce na pravém místě a tvrdou pěst a vědomí života, dnes sníženého a potupeného, než kultura, zdravá a bojovná a nadějná kultura, která jednak musí být čerpána z minulých nejsilnějších kultur (jako obraz věčně

působivý a pravdomluvný) a podávána jako lék, jednak obohacována o zcela nové útvary pevné, solidní, nezištné a jasné, které vysloví jevy skutečného života, buřičského, tichého i hlučného.

Je to právě intelligence, jejíž mozek je pln chorobných představ, jež raději za hodinu lásky dá přednost třem špatným a chimérickým knihám, o níž nutno velmi pochybovat, na jejíž záchranu dělník, který tu osvobozuje vlastně namnoze svého nenávislného bratra, dnes nezapomíná. Je mnohem snazší naučit víře v krásu a zdraví dělníka, jehož pohled je čistý, než tuto třídu nejen hmotně ubohou, nýbrž i duševně již zatíženou a úpadkovou. A přece nelze šmahem odvrhnout chudé intelligence.

Jde nám tedy venkoncem o dílo, jež uchvátí svěžestí a jednosměrností.

Mluví se mnoho o recitačních souborech. Jsou nezbytné našemu hnutí a vyrovnají se nejúchvatnější politické schůzi. V našem hnutí se bohužel prakticky vyskytl a uplatnil teprve jeden sbor, a to ještě s působností příliš omezenou a místní — a teprve dnes přistupujeme k budování druhého sboru. Domníváme se, že z technických příčin nutno omezit další vznikání sborů, aby se nedostal ke slovu běžný diletantismus a touha po laciném úspěchu. Význam sboru tkví v tom, jak zdařile a hlasitě jednak mluví za zástup, dosud vždy jen neslyšně se projevující, jak zvěstuje obraz solidarity a vzájemné jednoty budoucího řádu světa, jednak jak vyslovuje a tělem činí básně, jež měšťák měl za přepych a mrtvou hříčku slov. Nehledíme-li ani k současné velikosti jádra této činnosti, znamenají recitační sbory pevný základ budoucího divadla, jež vykrystalizuje z přeměn a kvašení těchto souborů, jež objeví hodnoty vnitřní i vnější.

Přednášková činnost je opomíjena, a přece nezískáte zavřenými ústy ani chudého studenta. Nemáme za přednášky slabých a bezobsažných, rychle zhotovených řečí, k nimž sebelepší osnova není než spletí cest, po kterých můžete ještě zabloudit. Hlubiny věcí zůstávají dnes takovými přednášejí-

cími nedotčeny a nepůsobí bolestněji, než slyšíte-li z úst upřímného socialisty přednášku s týmiž básnickými okrasami, jež jste před týdnem četli v nové politické brožuře. Přednášky ovšem musí se nést jediným směrem, musí být revoluční, šlapat po dnešních řádech, ale musí být dílem dokonalým, na němž poznáte úsilí. Přednášky nemusí být časté, ale zvláště nemá zůstat stranou venkov, kde se čtou nejhnusnější knihy a hrají nejměšťáctější divadelní hry. Jde-li komunismus za lidskou dokonalostí — pokud jí rozumíme lidské hmotné blaho a poznání kulturních děl — měli by řečníci a oni funkcionáři strany, jejichž hlasu se naslouchá s láskou, zakřiknout tyto maloměšťácké ochotníky, jimž jsou cizí právě dokonalí umělci: Molière, Shakespeare a jiní, zato blízcí Skružní, Štolbové a Štechové.

Ale i kdyby z politických tribun nepadla tato vážná slova o pakulturnosti komunisticko-měšťácké osvětové činnosti, kulturní redaktoři radikálních listů, byť silně občas zneuznávaní vlastním okolím, jež jsouc prostě lidské se snadno může mýlit o pravosti a nepravosti umění, musí vykonat v tomto očistném směru největší kus práce. Přiznáváme se, že formálně i vnitřně známe jediný komunistický list na světě, jenž nás kulturně uspokojuje a jímž je l'Humanité. Byť tedy trochu nepůvodní, chceme v jejím duchu hromadit a stavět kulturně i náš list.

Besedy (fejtony) nesmějí být otevřeny přirozeně pouze politickému eseji. Beletrii, v níž se zrcadlí lidské životy, vášně a vztahy mezilidské, musí být velmi často poskytnuto místo. Ideální formou, jakou a jak beletrii tisknout, je neomezit se toliko na původní současnou tvorbu, ale jít do minulosti jak jen možná a dopřát místa stejně nádherné básni čínskému nebo perského filosofa jako úvaze Chelčického. Užitek, kterého poskytnou, je trvalý a zušlechťující.

Osvěta a kritické rubriky buďtež přirozeně psány protiměšťácky, ale tím spíše proti paumění, jež může mít nejkrásnější tendenci a být přitom neužitečné jako červivé jablko. Jak často právě u tzv. socialistických provinciálních básníků narazíte na základní nepochopení pojmu umění, jež je od-

vozeno od slova umět, a to umět velmi mnoho. Jak často uslyšíte na slavnostech recitovat mělkou oslavnou rýmovačku, jak často v úžasu stanete nad tím, jak bylo dosud málo ostře promluveno a jednáno proti této přímo podvratné a zrádné činnosti, která byla a je odůvodňována odstrkováním proletariátu, již ale dnes všichni uvědomělí soudruzi musí vypovědět boj na život a smrt, váží-li si nejsvětějších prací všech kultur, zvláště pak nové, již my uvidíme růst, jakmile zvítězíme úplně na všech polích.

Ve smyslu tohoto článku chceme pracovat přísně a bezohledně.

Karel Teige: NAŠE UMĚLECKÉ TOUHY

Soudruh Karel Teige v cyklu literárních matiné, jež pořádala asi před dvěma měsíci Dělnická akademie, měl přednášku, kterou seznamoval brněnské posluchačstvo s literární mládeží, jež utvořila U. S. Devětsil. Poněvadž v jednom brněnském deníku vyskytl se tehdy hlas, hodnotící její práce místy pečlivě, ale místy též s jistým nepochopením, otiskujeme část této přednášky.

Mladí autoři jsou komunisté a do svých prací snaží se též tento nový světový názor promítat. To znamená, že jejich poezie, třeba i zcela netendenční, je poezií revoluční. Neboť nezáleží na vnější tvářnosti a formě díla, nýbrž na jeho pojetí a zdůvodnění v této revoluční době. Novému umění jde sice především o nového člověka a nový hospodářský řád světový, ale v tendenci samé není ještě všechna revolučnost a opravdovost díla. A je-li vnitřní podstata jejich prací dobrá a spravedlivá, věříme, že i vhodná forma, třeba ještě dnes ne vždycky dokonalá, se najde, neboť čím krásnější a lepší nacházíme na světě věc, tím usilovněji hledáme slovo, které by ji dokonale hodnotilo.

Kde tkví naše básnická a výtvarná práce svými kořeny? Předchůdci našich literátů poskytli jim toliko prvotního impulsu, ne více. Ale souvztah těchto obou generací není skutečně o mnoho hlubší než vztah a souručenství kterýchkoli dvou generací, jež po sobě následují. Pozorujeme v přítomné umělecké tvorbě rozpor dvou generací, jenž, přihlídneme-li